

AZ EMBER ÉS A NYELV – TÉRBEN ÉS IDŐBEN

AZ EMBER ÉS A NYELV – TÉRBEN ÉS IDŐBEN

EMLÉKKÖNYV SZABÓ T. ATTILA SZÜLETÉSÉNEK
110. ÉVFORDULÓJÁN

Szerkesztette
BENŐ ATTILA
T. SZABÓ CSILLA

Kolozsvár, 2016

A kötet támogatói:

Nemzeti Kulturális Alap

BETHLEN GÁBOR
Alap

Szerkesztette: Benő Attila, T. Szabó Csilla

Lektorálta: Bárh M. János, Benő Attila, Farkas Tamás, Fazakas Emese,
N. Fodor János, Hoffmann István, Juhász Dezső, Kiss Jenő, Péntek János,
T. Szabó Csilla, Szentgyörgyi Rudolf, Terbe Erika, Tóth Valéria

© Szerzők, 2016

© Erdélyi Múzeum-Egyesület, 2016

Kiadja az Erdélyi Múzeum-Egyesület
Felelős kiadó Biró Annamária

Korrektúra: András Zselyke
Műszaki szerkesztés: Virág Péter
Borítóterv: Bodó Zalán

Nyomdai munkálatok: F&F Nyomda, Gyergyószentmiklós
Felelős vezető: Ambrus Enikő

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

Az ember és a nyelv – térben és időben : Emlékkönyv Szabó T. Attila születésének 110. évfordulóján / szerkesztette: Benő Attila, T. Szabó Csilla. - Cluj-Napoca : Societatea Muzeului Ardelean, 2016

ISBN 978-606-739-047-6

I. Benő, Attila (ed.)

II. Szabó, Csilla (ed.)

811.511.141

TARTALOM

Előszó.....	7
I. A NYELVTUDÓS ÉS AZ EMBER	
T. Szabó Csilla: Szabó T. Attila, a nyelvész és az ember	11
Szabó T. E. Attila: Szabott időkben. Gondolatok az <i>Erdélyi magyar szótörténeti tár</i> kapcsán	18
B. Gergely Piroska: Személyes emlékeim Szabó T. Attiláról.....	29
Posgay Ildikó: Emlékezem Szabó T. Attilára (1906–1987) és Szabó T. Ádámra (1946–1995).....	34
II. NEVEK TÉRBEN ÉS IDŐBEN	
Hoffmann István: A helynevek kormeghatározó értékéről.....	39
Rácz Anita: Régi magyar településnév-típusok relatív kronológiai viszonyai	50
Győrffy Erzsébet: Szabó T. Attila és a kalotaszegi vízrajzi köznevek. Szempontok a kalotaszegi vízrajzi köznevek vizsgálatához	62
Tóth Valéria: Helynevek és személynevek rendszerösszefüggései a régi magyar nyelvben.....	70
N. Fodor János: A történeti személynév földrajzi kutatások újabb perspektívái	89
Vörös Ferenc: Az Erdélyi magyar szótörténeti tár és a családnév földrajzi kutatások kapcsolódási pontjai	106
Bárth M. János: A névföldrajz szerepe a nyelvjárástörténeti kutatásokban	134
Már Orsolya: Sepsikőröspatak és Kálnok helyneveinek nyelvi elemzése.....	144
III. A NYELV IDŐBELISÉGE	
Benő Attila: Szabó T. Attila és a román nyelvi hatás történetének vizsgálata	157
Fazakas Emese: Címzőtípusok az <i>Erdélyi magyar szótörténeti tár</i> ban	167
Szentgyörgyi Rudolf: Helynév-etimológia és művelődéstörténet	174
Juhász Dezső: Interpretációs szintek a nyelvemlékek olvasásában és értelmezésében	183
Terbe Erika: A misszilisek a magyar nyelvtörténeti kutatásokban	191

ELŐSZÓ

2016. január 29–30-án Szabó T. Attila születésének 110. évfordulójára rendezett konferenciát az Erdélyi Múzeum-Egyesület Kutatóintézetének nyelvészcsoportja, társszervezésben a Szabó T. Attila Nyelvi Intézettel. A kétnapos konferencián olyan előadások hangzottak el, melyek tematikájukban kötődnek a nagy erdélyi nyelvész munkásságához. Ezen szövegek szerkesztett változatát tartalmazza ez a kötet, amellyel tisztelegni kívánunk Szabó T. emlékének. A könyvben a tanulmányokat témakörök szerint csoportosítottuk: *A nyelvtudós és az ember* címet viselő első részben kaptak helyet a megemlékező írások T. Szabó Csilla, Szabó T. E. Attila, B. Gergely Piroska, Posgay Ildikó tollából, amelyek egyfelől objektív életrajzi adatok alapján tárgyalják a nyelvész életét és munkásságát, másfelől személyes emlékeket idéznek. A második, nagyobb részben (*Nevek térben és időben*) élő, történeti névtani kutatások és névföldrajzi vizsgálatok kapnak helyet. Ebben a részben szerepel szerzőként Hoffmann István, Rácz Anita, Györffy Erzsébet, Tóth Valéria, N. Fodor János, Vörös Ferenc, Bárh M. János, Már Orsolya. A kötet harmadik része (*A nyelv időbelisége*) nyelvtörténeti, etimológiai, kontaktológiai vizsgálatok eredményeit bemutató közleményeket tartalmaz. Itt olvasható Benő Attila, Fazakas Emese, Szentgyörgyi Rudolf, Juhász Dezső és Terbe Erika tanulmánya.

Ezzel a kötettel tovább gyarapodik a Szabó T. Attila emlékét ápoló kiadványok sora, hiszen hatalmas munkássága, kivételes személyisége számos tanítványt, barátot vonzott, akik minden jeles alkalommal megemlékeztek róla. Balassa Iván 1996-ban, születésének 90. évfordulóján monográfiában mutatta be rendkívüli életét, páratlanul gazdag munkásságát. Halálának tizedik évfordulóján a Magyar Nyelvtudományi Társaság tudományos ülést tartott emlékének tisztelegve. Ugyanakkor születésének 100. évfordulójára Budapesten emlékkönyv jelent meg Bárh M. János szerkesztésében a Károli Gáspár Református Egyetem Bölcsészettudományi Kara és az ELTE Magyar Nyelvtudományi és Finnugor Intézetének közös kiadásában.

Az 1990-ben újjáalakult Erdélyi Múzeum-Egyesület egykori munkatársa, vezetője emlékét kivételes módon ápolja: itt lelt otthonra az Erdélyi magyar szótörténeti tár munkaközössége, az Egyesület gondoskodott a szótár kiadásáról, sőt a szerkesztői utánpótlásról is. Születésének 90. évfordulóján, 1996-ban az EME emléktáblát avatott a fehéregyházi református templomban, melyet Kós András készített. 2006-ban, születésének centenáriumi évében egész rendezvénysorozattal emlékeztek meg a nagy tudósról. Kolozsváron születésnapján mutatták be az EME székházában az Erdélyi magyar szótörténeti tár XII. kötetét, majd májusban az EME vándorgyűlését Désen

tartotta, mely alkalommal az előadók szintén Szabó T. munkásságához kapcsolódó témákról értekeztek. Ugyanez évben a MTNE konferencián számos előadás hangzott el az Tárhoz kapcsolódóan.

2012. március 3-án, halálának 25. éves évfordulóján könyvbemutatóval egybekötött konferencián emlékeztünk méltó módon, a kolozsvári közönséggel ismertetve a helynévi adattárának Budapesten megjelent köteteit.

Szabó T. Attila iskolateremtő munkássága máig ható, ennek bizonyítéka ez a kötet is, valamint számos megjelent könyv és tanulmány, amelyek akár a jeles erdélyi kutató által kezdeményezett forráskiadványokra támaszkodnak, akár valamilyen általa már felvetett kérdéskör továbbgondolására vállalkoznak.

A SZERKESZTŐK

GYÖRFFY ERZSÉBET

Debreceni Egyetem, gyorffy.erszabet@arts.unideb.hu

SZABÓ T. ATTILA ÉS A KALOTASZEGI VÍZRAJZI KÖZNEVEK. SZEMPONTOK A KALOTASZEGI VÍZRAJZI KÖZNEVEK VIZSGÁLATÁHOZ*

1. Szabó T. Attila az 1920-as évek második felétől kezdve gyűjtötte Felső- és Közép-Erdély történeti helynévkincsét. Elsősorban egyházi, valamint köz- és magánlevéltárak és egyéb kéziratos munkák áttekintésével állította össze anyagát, azonban hamarosan rá kellett ébrednie, hogy kitűzött célja (ti. e hatalmas régió teljes névkincsének közzététele) jócskán túlmutat egyetlen kutató hatókörén, így egy-egy zártabb terület korpuszának közlését látta célszerűbbnek. Tervei között szerepelt az is, hogy a történeti elnevezéseket korabeli helyszíni gyűjtéssel is kiegészíti – s noha ilyen jellegű kutatásokra valóban sor is került, például Kalotaszegen is –, de szisztematikusan ezt az elképzelését a korszak felemás politikai viszonyai miatt nemigen tudta véghezvinni.

Az 1942-ben megjelent *Kalotaszeg helynevei* című munkája több mint félezer oldal terjedelemben adja közre a régió korabeli és történeti elnevezéseit térképvázzalokkal is szemléltetve azokat. Érdemes megjegyezni azt, hogy a Szabó T. által definiált kalotaszegi terület nem esik egybe a korabeli elképzelésekkel: „a tulajdonképpeni *Kalotaszeg* név történetileg és földrajzilag egyaránt csak a Kalota és a Körös vize közti kis részt jelölte, azt a területet, amely e két folyó partjai és a Gyalui havasok magasodni kezdő szélső nyúlványai között terül el. A szűkebb történeti–földrajzi értelemben vett Kalotaszeghez tehát csak a következő eredetileg teljesen magyar lakosságú falvak tartoztak: Bánffyhunad, Csinkó, Damos (Kalotadámos), Deréte, Himtelke, Jákótelke (Hortlaka), Kalotaszentkirály, Körösfő, Magyarvalkó, Magyargyerőmonostor, Magyarókerke, Nagyberc vagy Nyírszeg, Nyárszó, Ordományos, Remete, Sál vására (Sárvásár), Zentelke.” (1942a: XI). Ezzel szemben a szerző a korábban e részhez tartozó, de azóta elrománosodott településeket is a régióhoz tartozónak ítélte, valamint

* A tanulmány az MTA–DE „Magyar Nyelv- és Névtörténeti Kutatócsoport” programja keretében készült.

a terület peremén elhelyezkedő, de Kalotaszeg néprajzi, nyelvi hagyományaival szoros rokonságot mutató helységeket is vizsgálta. Így a korábbi kutatások 34 községe helyett Szabó T. munkájában 41 település alkotja a kalotaszegi térséget.

Szabó T. e 41 község névkincsét „kényszerűen választott” szótári formában adta közre, a tetemes névkincs nyelvészeti–névtani elemzése ugyanis újabb éveket vett volna igénybe, így erről keserűen, de lemondott. (E feldolgozó munka képezte volna egyébként a mű soha napvilágot nem látott második kötetének anyagát.) A korpusznak csupán egyetlen részét, a helyneveket alkotó vízrajzi közneveket vette górcső alá *A kalotaszegi helynévanyag vízrajzi szókincse* című tanulmányában. Írásomban ezzel a munkával kívánok a továbbiakban foglalkozni. Fontosnak tartom felhívni a figyelmet arra, hogy Szabó T. Attila nem csupán a víznevekben felbukkanó közneveket vont be elemzésébe: véleménye szerint minden vízrajzi köznevet tartalmazó helynév valaha bizonyosan valamilyen vizet jelölhetett, így a név és alkotóelemei joggal használhatók fel e kérdéskör vizsgálatához. Ilyen például a *bodonkút* ’kivájt és földbeásott fatörzssel bélelt forrás, illetőleg kút’ köznéből alakult *Bodomkút* név, amely ma szántóföldet nevez meg (Szabó T. 1942b: 9), ugyancsak szántó neve például a *Feredő* helynév (< *feredő* ’forrás vagy kút környékén keletkezett mocsaras, tavas terület neve’, 1942b: 12).

2. A vízrajzi közszavak vizsgálata egészen a XIX. század végére nyúlik vissza, amikor is Ortvy Tivadar elkészítette *Magyarország régi vízrajza a XIII. század végéig* című nagyszabású, ugyanakkor Szabó T. ítélete szerint tökéletlen munkáját. Nem tökéletes, ugyanis a szókincs értelmezése hiányzik a műből, ami Ortvy eltérő célkitűzésével, valamint a korábbi kutatások hiányával magyarázható. Szabó T. tanulmányának előzményeként Strömpl Gábornak az egész magyar nyelvterületet lefedő munkája tartható számon, melyben a valódi vízrajzi köznevek elemzésén túl a vízneveket alkotó leggyakoribb közszavakat is számba veszi (1930). E kutatás gyengeségének Szabó T. egyébként azt tartja, hogy Ortvy az elemzett szavak előfordulását sem területileg, sem kronológiailag nem határozza meg.

E két munka eredményeit, ugyanakkor hiányosságait is szem előtt tartva önmaga számára hármas célt határoz meg Szabó T.: „nem elég a helynevekből kielemezhető vr.-i köznevek pusztá összegyűjtése, hanem 1. bizonyos területhez, sőt meghatározott települési egységekhez kell rögzíteni a kérdéses vr.-nevet; 2. meg kell határozni a vr.-név élő vagy elavult voltát; és 3. meg kell határozni a vizsgált terület vagy települési egység nyelvében élő jelentését” (1942b: 4).

Dolgozata fő részében betűrendben haladva mutatja be a szerző az egyes földrajzi köznevek irodalmi alakját, a Kalotaszegen ismert jelentését, a helynevekben jelentkező alakváltozatait, illetve a név első előfordulásának évét, majd célkitűzésének megfelelően jelöli, hogy a szó az adott jelentésben él-e még a területen, vagy kihalt. A vízrajzi köznevek elsősorban etimológiai elemzése alapján történeti szerepük szerint a

következő szócsoportokat állapítja meg a szerző: vízrajzi köznevek, amelyek 1) a köznévi jelentésben ma is ilyen értelemben szerepelnek: *árok, bodon, burtuka, csorgó, feredő, folyam, forrás, híd, itató, kenderáztató (tó), út, nád, palló, part, patak, sátés, sziget, tó, vállú (vályú), vezeték, víz, zsilip*, 2) értett jelentéssel csak helynevekben vannak meg: *fő, mocsár, mocsolya, rév, sár, sás, selymék*, 3) kihalt jelentéssel ma is meglévő helynevekben fordulnak elő: *erge, hintó, jó, renget, szék*, illetve 4) csak történeti helynevekben található meg: *ér, folyó, holtárok, ingovány, láp, tő* (Szabó T. 1942b: 5).

3. E Szabó T. Attila munkásságának tisztelgő írásomban a következőkben csupán arra vállalkozom, hogy újabb szempontok felvillantásával ösztönözzem a kutatókat arra, hogy mélyebb vizsgálatoknak vessék alá a kalotaszegi vízrajzi szókincset, s magukat a helyneveket is.

3.1. A névtani szakirodalomban elterjedt módszer, hogy helynévfajták szerint mutatják be egy terület névkorpuszát. A helynévfajták egyik igen kiterjedt csoportját alkotják a víznevek, e kategórián belül több alcsoportot is elkülönítenek a kutatók. A korai ómagyar kori víznévállományt bemutató monográfiámban részletesen szólok a különböző elképzelésekről (Györffy 2011: 29–33), így e helyen csupán az egyik, legrelevánsabb rendszert kívánom felhasználni ahhoz, hogy a kalotaszegi vízrajzi közneveket – legalábbis alapjelentésükben – víznévtípusokhoz rendeljem.

Hoffmann István a vizekkel kapcsolatos helyneveket két fő csoportba sorolja: víznevek és vízparti helyek nevei, majd ezeken belül differenciálja tovább a vizek elnevezéseit (1993: 36). Az így megalkotott rendszer alapján a kalotaszegi vízrajzi köznevek a következőképpen kategorizálhatók:

1. víznevek:

1.1. folyóvizek nevei (természetes erek, patakok, folyók és mesterséges árok, csatornák megnevezései): *árok, ér, erge, folyam, folyó, jó, holtárok, patak, sár, víz, zsilip*;

1.2. állóvizek nevei (természetes tavak, időszakosan vízzel telt mélyedések, mesterséges víztározók, halastavak megnevezései): *kenderáztató, tó*;

1.3. álló- és folyóvizek részeinek nevei (öblök, folyószakaszok, vízfelületek, forgók, örvények, zúgók, vizesések, vizek egymásba ömlésének helyei, víz alatti mélyedések megnevezései): *fő, tő*;

1.4. források, kutak nevei (természetes és mesterséges vízvételi helyek, folyók forráshelyének megnevezései): *bodon, bodonkút, burtuka, csorgó, forrás, itató, kút, vezeték*;

2. vízparti helyek nevei:

2.1. vízpartok, partszakaszok, árterületek, gátak, töltések nevei: *gát, part*;

2.2. félszigetek, víztörők, földnyelvek nevei: –;

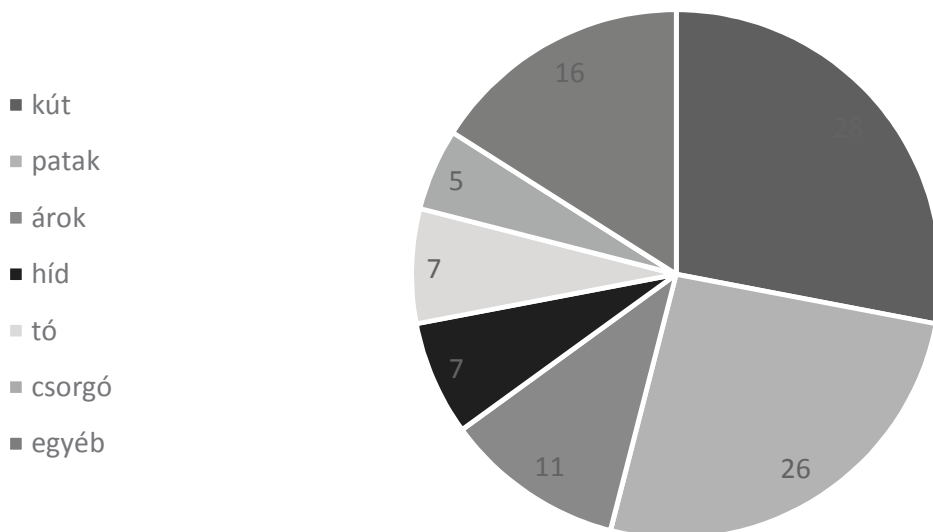
2.3. szigetek, szirtek, zátonyok, homokpadok stb. nevei: *sziget*;

2.4. mocsarak, lápok, nádasok nevei: *feredő, hintó, ingovány, lágy, mocsár, mocsolya, nád, renget, sás, sátés, selymék, seppedék, szék*.

Jól látható, hogy a folyóvízre, kútra, valamint mocsaras, sásos helyekre utaló vízrajzi köznevek csoportjai a legmegterheltebb kategóriák a kalotaszegi névanyagban. Érdeemes felhívni a figyelmet azonban arra is, hogy a *híd, palló, rév, vállú* lexémák – elsődleges jelentésüknél fogva – nem illeszthetők be ebbe a rendszerbe. Igaz ugyan, hogy vízzel kapcsolatos objektumokat neveznek meg, és vizek elnevezéseiben is találkozhatunk velük, azonban mai szemmel ezeket nem tekinthetjük valódi vízrajzi közneveknek.

3.2. Egy-egy terület vízrajzi köznévi állományának analízisében fontos szempont lehet a köznevek gyakorisági vizsgálata. A helynévfajták szerinti vizsgálódás ugyanis nemcsak a térbeli és időbeli jelenségek bemutatásához nyújthat alapot, hanem az egyes objektumfajtákra jellemző névmodellek összevető elemzését is segítheti, ami szorosan összefügg a gyakorisági mutatókkal (vö. Hoffmann 1993: 35).

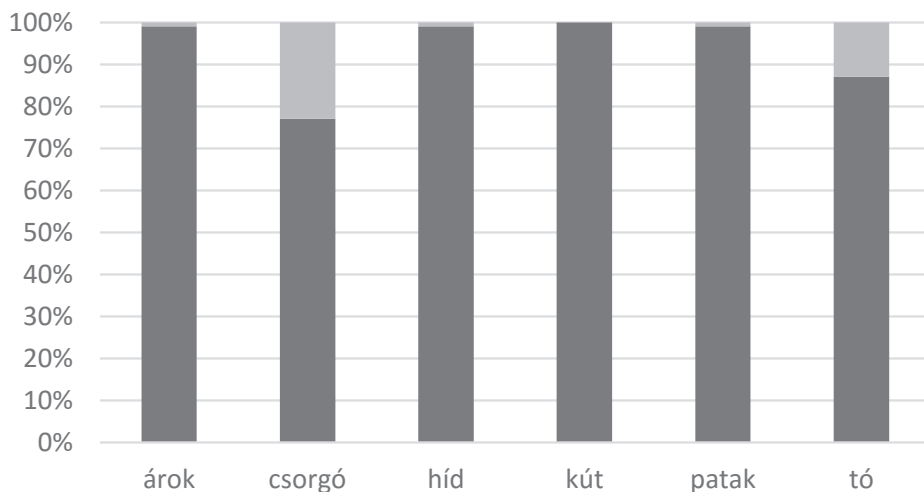
A kalotaszegi névanyagban a vízrajzi köznevek megoszlása igen érdekes képet mutat (lásd az 1. diagramot). Noha Szabó T. Attila 42 olyan lexémát talált, amely alkotó módon vett részt a vizek elnevezésében, a névanyag több mint négyötödének a létrehozásában (84%) csupán hat köznévre támaszkodtak a névadók. A nevek több mint fele a *kút* (28%) és a *patak* (26%) földrajzi köznevekkel jött létre, míg majd egynegyednyi elnevezésben találkozhatunk az *árok*-kal, a névállomány 7-7%-ában pedig a *híd* és a *tó* lexéma szerepel. 5%-os arányával a *csorgó* említhető még a gyakoribb köznevek sorában. A többi 36 vízrajzi köznévi elenyésző számú adatban (16%) bukkan fel.

1. diagram. A vízrajzi köznevek előfordulásának gyakorisága

II. NEVEK TÉRBEN ÉS IDŐBEN

3.3. A vízrajzi köznevek többféle módon is részt vehetnek a vízzel kapcsolatos elnevezések keletkezésében: a lexéma önmagában is létrehozhat egyrészes nevet, ezenkívül igen gyakran kétrészes nevek utótagjaként áll. A kalotaszegi névanyagban azt tapasztalhatjuk, hogy ez utóbbi kategória, azaz a vízrajzi köznévi utótagú nevek vannak túlsúlyban (lásd a 2. diagramot). A hat leggyakoribb lexémát vizsgálva azt mondhatjuk, hogy a Szabó T. Attila által összeállított történeti és szinkrón névállományban egyöntetűen a kétrészes nevek javára tolódik el az arány. Csupán a *csorgó* és a *tó* köznevek esetében számolhatunk számottevő egyrészes helynévvel.

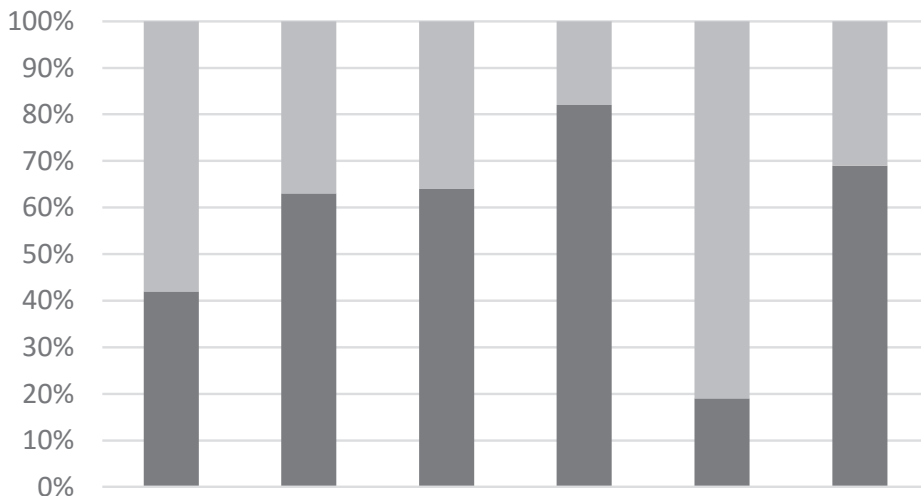
2. diagram. Az egy- (világos sáv) és kétrészes (sötét sáv) nevek megoszlása a leggyakoribb vízrajzi lexémák körében

3.4. Célszerű szemügyre vennünk azt is, hogy milyen morfológiai megoldással válnak a vizsgált köznevek a név részévé.

A kétrészes nevek utótagjaként álló vízrajzi köznév formáns nélkül, illetve birtokos személyjellel ellátva lett névalkotó elem a kalotaszegi névanyagban (lásd a 3. diagramot). A formáns nélküli utótagok számszerű többségét láthatjuk a *csorgó* (*Kettős-csorgó*), *híd* (*Romlás-híd*), *kút* (*Büdös-kút*), valamint a *tó* (*Feneketlen-tó*) utótagok esetében. Az *árok* köznév a nevek közel kétharmadában áll toldalékolt formában (*Szabóné árka*), míg a *patak* lexemával (*Bábony pataka*) az elnevezések négyötödében birtokos személyjeles formában találkozhatunk.

A birtokos személyjellel ellátott utótagokról beszélve érdemes felhívni a figyelmet arra is, hogy nem csupán egyes szám harmadik személyű alakok szerepelnek a terület névállományában, hanem a *csorgó*, *híd* és *kút* köznevek esetében – kisebb számban

ugyan, de – többes szám harmadik személyre utaló birtokos személyjeles alakokra is bukkanhatunk: *Mitra csorgójik, Cigányhígyik, Potyák kútjuk*.

3. diagram. A formáns nélküli (sötét sáv) és formánsal ellátott (világos sáv) vízrajzi köznévi utótagok megoszlása a leggyakoribb vízrajzi lexémák körében

Egyrészes helynevek alkotójává ugyancsak több módon válhat a vízrajzi köznév. Formáns nélkül jött létre a helynév például az *Árok, Bodon, Csorgó, Lágy, Patak* stb. esetében. Több lexéma a többes szám jelével ellátva nevezi meg a denotátumot, például *Fórárok, Tök*. Az *-s* képző járult az alapszóhoz például a *Lágyas, Mocsolyás, Sáros* elnevezésekben.

3.5. Az *-s* képzős nevek továbbvezethetnek bennünket ahhoz a kérdéskörhöz is, amely a földrajzi köznevek morfológiai felépítését érinti. Szabó T. Attila munkájában ugyanis az azonos szótövet tartalmazó vízrajzi köznevek mind egy címszó alatt kerülnek tárgyalásra, így például a *Nád, Nádas, Nádaspataka, Nátpataka* nevek ugyanabban az egységben jelennek meg (1942b: 21). Ez tekinthető indokoltnak egyfelől (ti. a *nád* szó szerepel valamilyen formában minden névben), azonban nyelvészeti megítélésük e nevek alkotóelemeinek eltérő lehet. Egy-egy név kapcsán érdemes lenne megvizsgálni a név történetét, ez ugyanis segítséget nyújthat annak megítéléséhez, hogy az elnevezések valóban a vízrajzi köznév felhasználásával, vagy pedig már meglévő helynévből kiegészüléssel (pl. *Nádas > Nádas pataka*), esetleg ellipszissel (pl. *Nádas pataka > Nádas*) jöttek-e létre.

Jómagam célszerűnek látnám egy későbbi feldolgozó munkában, ha a formáns nélküli földrajzi köznevek és a továbbképzett formák külön kerülnének tárgyalásra.

II. NEVEK TÉRBEN ÉS IDŐBEN

Ezt tartom követendőnek az egyszerű és az összetett köznevek esetében is: így például a *bodon* és a *bodonkút* közszavak bemutatásakor.

3.6. Utolsó szempontként a földrajzi köznevek területi elterjedtségének vizsgálatát szeretném segítségül hívni ahhoz, hogy még szemléletesebb képet kapjunk a kalotaszegi vízrajzi szókincsről. Az ilyen irányú szóföldrajzi elemzéseket különösen a más régiók állományával való összevetésben tudjuk kamatoztatni.

A korábban bemutatott hat leggyakrabban felhasznált vízrajzi köznévi területi eloszlását megvizsgálva a következőket tapasztalhatjuk a kalotaszegi névanyagban. A Szabó T. Attila által vizsgált 41 település közül szinte mindegyikben megtalálhatók a kiemelt lexémák: a *csorgó* (30 település) és a *híd* (29 település) lexémák közel azonos számú község névkincsében vannak jelen: a települések közel háromnegyedén adathatók. Az *árok* (34 település), valamint a *tó* (33 település) a községek több mint négyötödének névanyagában bukkan fel. A két legnagyobb gyakoriságot mutató vízrajzi köznévi pedig ennél is magasabb arányban terjedt el: a *patak* a helységek 87%-ában fordul elő, a *kút* pedig csupán egyetlen községben nem jelenik meg.

4. Rövid írásomban arra vállalkoztam, hogy újra ráirányítsam a figyelmet a Szabó T. Attila által összegyűjtött névkincs kiaknázásának lehetőségére. Maga Szabó T. Attila ezen az úton a vízrajzi szókincs bemutatásával el is indult, azonban más jellegű munkái miatt csonka maradt az elemzés. Az általam bemutatott részkérdések mellett természetesen másféle elemzési szempontokat is érvényesíteni lehet a vízrajzi lexémaállomány bemutatásakor. Ilyen például a vízrajzi köznevek lexikális és fogalmi tagoltságának kérdése, a vízrajzi lexémák szemantikai viszonyai vagy például a *hintó* és a *renget* szavak alaposabb etimológiai elemzése stb. Ezek vizsgálata, valamint az általam felvázolt szempontok szisztematikus bemutatása azonban csupán egy nagyobb hatókörű tanulmányban végezhető el.

HIVATKOZÁSOK

- Györffy Erzsébet 2011. *Korai ómagyar kori folyóvíznevek*. Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen.
- Hoffmann István 1993. *Helynevek nyelvi elemzése*. Debreceni Egyetem Magyar Nyelvtudományi Tanszéke, Debrecen.
- Ortvay Tivadar 1882. *Magyarország régi vízrajza a XIII-ik század végeig*. I–II. Magyar Tudományos Akadémia, Budapest.
- Strömpl Gábor 1930. Helyneveink vízrajzi szókincsé. *Hidrologiai Közlöny* 9: 113–28.
- Szabó T. Attila 1942a. *Kalotaszegi helynevei. I. Adatok*. Erdélyi Tudományos Intézet kiadványa, Kolozsvár.
- Szabó T. Attila 1942b. *A kalotaszegi helynévanyag vízrajzi szókincsé*. Erdélyi Tudományos Intézet kiadványa, Kolozsvár.

SUMMARY

Attila Szabó T. and the Hydronymic Appellatives of Kalotaszeg. Viewpoints to the Analysis of the Hydronymic Appellatives of Kalotaszeg.

Attila Szabó T. compiled a great number of toponymy in the area of Upper and Central Transylvania. He collected data from the historical sources, and in some regions he gained synchronic place names from the locals as well. He published the corpus of Kalotaszeg in 1942, but unfortunately he could analyse only the hydronymic appellatives of the toponymicon. In this paper I encourage the scholars to examine this great corpus from different points of views. I myself categorize the common nouns according to which type of water they name (i.e. lake, river, spring etc.). I analyse the most frequent appellatives (*árok, csorgó, híd, kút, patak, tó*) from morphological, structural and spatial aspects.